

**Удосконалення напрямів профорієнтаційної
роботи з молоддю в регіонах**

Розглянуто проблему асиметрії формування ринків праці регіонів. На основі досліджених матеріалів доведено, що проблеми міжрегіональних диспропорцій розвитку регіональних ринків праці України вимагають розробки новітніх механізмів сприяння формуванню перспективних кадрів, орієнтованих на локальний ринок. Одним з дієвих механізмів формування кадрового потенціалу регіону є професійна орієнтація, яка в умовах проведення освітньої та адміністративно-територіальної реформ потребує модернізації. Для вирівнювання регіональних диспропорцій ринку праці регіонів удосконалено інструментарій професійної орієнтації учнівської молоді в державній службі зайнятості, складовою якої є: інформація про стан і перспективи розвитку окремих регіонів, об'єднаних територіальних громад, інформація про капітальні інвестиції за видами економічної діяльності в регіонах, розвиток перспективних галузей. У статті запропоновано методологію ознайомлення учнів з професіями регіону за галузевими ознаками на основі чотирьохвимірної структури: «галузь – робітничі професії галузі – спеціальності галузі з неповною вищою освітою – спеціальності галузі з повною вищою освітою». Визначено алгоритм впровадження оновленої методології професійної орієнтації учнівської молоді в державній службі зайнятості.

Ключові слова: регіон, ринок праці, професійна орієнтація, учнівська молодь.

Соціально-економічні перетворення в Україні спонукають державну службу зайнятості до проведення інноваційних реформ у сфері забезпечення кваліфікованими кадрами перспективного ринку праці, наразі формування якого відбувається в умовах децентралізації. Позиціонування учнівської молоді як кадрового забезпечення перспективного ринку праці, формування молодого фахівця, розвиток і становлення його професійних намірів здійснюється в новостворених освітніх округах, що вимагає удосконалення методології професійної орієнтації учнівської молоді в державній службі зайнятості.

О. Морін зазначає, що соціально-економічна ситуація в Україні змінює умови, у яких відбувається професійне самовизначення учнівської молоді. Це вимагає активного освоєння інноваційної парадигми, нових форм діяльності, розроблення і впровадження науково-методичного забезпечення професійного самовизначення. На думку вченого, сучасним і потенційно дієвим плацдармом для розгортання професійної орієнтації учнівської молоді є освітні округи [1, с. 96].

На основі аналізу політики децентралізації, впровадження альтернативних моделей освіти, зокрема створення освітніх округів, стратегій соціально-економічного розвитку регіонів, перспектив розвитку галузей та інвестиційних проєктів у межах об'єднаних територіальних громад, модернізації потребує методологія професійної орієнтації учнівської молоді в державній службі зайнятості.

Аналіз регіональних ринків праці в умовах адміністративно-територіальних реформ здійснювали як зарубіжні, так і вітчизняні науковці. Зокрема, Л. Рейнольдс, С. Ластерс, К. Моузер приділяли значну увагу саме регіональному ринку праці як первинному в ланцюгу інших ринків праці: місцевому, національному, міжнародному [2, с. 26].

Стратегії розвитку ринку праці в Україні обґрунтовуються в роботах С. Бандура, О. Грішної, М. Долішнього, Е. Лібанової, Л. Лісогор, О. Макарової, В. Онікієнка, І. Петрової, І. Тибінки та інших.

Однак проблема забезпечення перспективного ринку праці кадрами залишається актуальною. Проблема професійної освіти за умов децентралізації досліджувалась С. Білоконенко. Ресурсні центри професійної орієнтації учнівської молоді освітнього округу досліджували Л. Гуцан, О. Морін. Професійну орієнтацію в умовах динамічних змін на ринку праці України досліджували О. Белошицький, В. Лозовецька, Ю. Маршавін, В. Синявський.

В умовах адміністративно-територіальної реформи та створення освітніх округів методика професійної орієнтації в державній службі зайнятості є мало досліджу-

ваною, інструментарій проведення професійної орієнтації в освітніх округах в умовах децентралізації не оновлювався. Процеси адміністративно-територіальної реформи ініціюють регіоналізацію системи професійної орієнтації в державній службі зайнятості.

Мета статті полягає в удосконаленні методології професійної орієнтації учнівської молоді в державній службі зайнятості в умовах адміністративно-територіальної реформи.

Регіональна політика в Україні характеризується низкою негативів: відсутністю системності в регулюванні територіального розвитку, невизначеністю пріоритетів і частою зміною інституцій регулювання територіального розвитку, неврахуванням специфіки окремих регіонів і використанням уніфікованого підходу до регулювання розвитку усіх регіонів тощо [3, с. 78].

Відбувається поступове підвищення рівня концентрації економічної активності як на загальнодержавному (зосередження основних ресурсів розвитку в м. Києві, де виробляється майже 20 % валового внутрішнього продукту країни, акумулюється 50 % усіх прямих іноземних інвестицій, збільшується чисельність населення за рахунок міграції з інших регіонів, майже 75 % працівників, зайнятих переважно у сфері послуг, мають вищу освіту), так і на регіональному рівні (концентрація економічної діяльності в обласних центрах і прилеглих районах, у більшості яких зосереджується понад 60 % обсягів виконаних будівельних робіт, інвестицій і виробництва) [4, с. 2].

Майже 55 % від числа зайнятих серед сільського населення працюють за межами свого населеного пункту, з них більшість – понад дві третини – у містах і селищах міського типу. Кількість населених пунктів, у яких відсутні будь-які суб'єкти господарської діяльності, становить третину від загальної їх кількості. У цих умовах зупинити подальшу деградацію людського життя можливо через об'єднання сільських громад, що економічно (і соціально) є абсолютно виправданим кроком, насамперед навколо наявних і потенційних точок економічної активності [5, с.15].

Водночас, як зазначає Л. Головка, унаслідок взаємодії урбанізації та руралізації почали формуватись сільські урбанізовані ареали. Сільські поселення певної території за адміністративно-територіальним поділом належать до сільського адміністративного району, а функціонально-просторово перебувають у зоні впливу обласного центру і характеризуються відносно високою середньою людністю та щільністю сіл. Такими урбаруральними ареалами є концентрації приміських сіл навколо регіональних центрів і великих міст. Пріоритетним напрямом трансформації розвитку сільських поселень є формування моделей ендегенного розвитку, що базується на максимальному використанні місцевих ресурсів, трудового потенціалу, впровадженні нового механізму перерозподілу коштів локальних бюджетів, формуванні нових форм суспільних партнерських відносин з урахуванням цілеспрямованості розвитку сільських населених пунктів у контексті впливу глобалізаційних процесів на суспільні зміни [6, с. 104].

Процес об'єднання громад у регіонах України відбувається різними темпами. За даними Інформаційного порталу Об'єднань територіальних громад (ОТГ) України, у Тернопільській області створено 36 ОТГ, Дніпропетровській – 34, Житомирській – 32, Хмельницькій – 26, Львівській – 25, Полтавській – 20, Рівненській – 19 і Чернівецькій – 18. В Україні створено 414 ОТГ: міських – 59, селищних – 122, сільських – 233. За даними Центральної виборчої комісії України, у 2017 р. планується утворити 550 ОТГ. Ця реформа сприятиме модернізації сільської інфраструктури, соціальних об'єктів сільських населених пунктів, формуванню нових центрів економічної активності, підвищенню соціальної циркуляції населення за рахунок виникнення нових моделей саморозвитку сільських поселень [6, с. 105].

С. Білоконенко, досліджуючи історію європейських практик децентралізації сфери професійної освіти, доводить, що відцентровані процеси мали переконливо позитивний ефект у тих країнах, де практика регіонального управління професійною освітою вибудовувалась на вже визначених короткострокових, середньо-

строкових цілях і завданнях, формування яких визначалося актуальними пріоритетами розвитку регіону або субрегіональними (державними) чинниками [7].

О. Власюк, досліджуючи соціально-економічний розвиток регіонів України в умовах децентралізації, зазначає, що ефективним інструментом, який поступово набуває поширення для стимулювання розвитку регіонів, стає державно-приватне партнерство. В Україні станом на 01 січня 2016 р. на засадах державно – приватного партнерства виконується 177 проектів (146 договорів концесії, 31 договір про спільну діяльність. Основні сфери реалізації – це утилізація відходів, очищення води та водопостачання, розбудова транспортної інфраструктури [8, с. 8].

Зайнятість за професіями в США визначається за допомогою матриці «вид економічної діяльності – професія» і використовується, щоб прогнозувати зайнятість найманих працівників. Ця матриця показує моделі працевлаштування за професіями: кожна посада представлена як частина (відсоток) від загального числа робочої сили в кожному виді економічної діяльності. Вона включає понад 300 подрібнених видів економічної діяльності та 700 професій. Дані про наявні в матриці значення формуються головним чином з експертних оцінок і опитувань, проведених Агенцією трудової статистики з трирічним інтервалом [9, с. 20].

В Україні роботодавці не виявляють інтересу в співпраці щодо визначення перспективних потреб у кадрах та їх підготовки. За відсутності в державі регулярного моніторингу прогнозування потреби в кваліфікованих кадрах доцільно при ознайомленні молоді з професіями та ринком праці використовувати статистичні дані про капітальні інвестиції за видами економічної діяльності. Інвестиції у матеріальні та нематеріальні активи сприяють розвитку відповідних галузей, які потребуватимуть додаткових кваліфікованих кадрових ресурсів. Так, у 2016 р. найбільшу кількість коштів інвестовано в промисловість (117753,6 млн грн), сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (50484,0 млн грн), сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних з ними послуг (49660,0 млн грн), будівництво (44444,0 млн грн) [10].

Сучасний стан системи професійної орієнтації в державній службі зайнятості вимагає перегляду низки методів і технологій. При ознайомленні учнів з класифікацією професій найчастіше використовується багатознакова професійна типологія, розроблена Є. Клімовим. Згідно з цією класифікацією, залежно від предмету праці, професії поділяються на п'ять типів: «людина – людина», «людина – природа», «людина – техніка», «людина – художній образ», «людина – знакова система». У такому напрямі ознайомлення підростаючого покоління з професіями здійснюється в психологічному та психофізіологічному ракурсі, здійснюється ознайомлення учнів з вимогами професії до окремої особистості.

Деякі дослідники вважають, що галузевий підхід до класифікації професій зручний для керівників підприємств, навчальних закладів і малопридатний до професійної орієнтації. В оновленому інструментарії профорієнтації для ознайомлення учнів зі світом професій пропонується використовувати саме галузевий підхід на основі чотирьохвимірної структури: «галузь – робітничі професії галузі – спеціальності галузі з неповною вищою освітою – спеціальності галузі з повною вищою освітою». Це суттєво розширить знання дітей про світ професій і професії окремого регіону.

Складовою оновленої методології професійної орієнтації учнівської молоді в державній службі зайнятості є: інформація про стан і перспективи розвитку окремих регіонів, об'єднаних територіальних громад, інформація про капітальні інвестиції за видами економічної діяльності в регіонах, розвиток перспективних галузей у регіонах.

Для вдосконалення профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю та впровадження оновленої методології в державній службі зайнятості необхідно:

- розробити механізм збору інформації про напрями інвестиційних проектів в об'єднаних територіальних громадах, шляхи реалізації стратегій розвитку регіонів у напрямі створення робочих місць за галузями;
- створити глосарій професій, актуальних у регіонах, відповідно до стратегій розвитку та галузевих ознак на основі чотирьохвимірної структури: «галузь – робітничі

професії галузі – спеціальності галузі з неповною вищою освітою – спеціальності галузі з повною вищою освітою»;

- впровадити модель ознайомлення учнівської молоді з професіями сфери бізнесу як структурного елемента оновленої методології професійної орієнтації учнівської молоді;
- здійснити апробацію методології: визначити пілотні центри зайнятості та освітні округи для її впровадження;
- організувати збір та опрацювання інформації про хід впровадження методології, узагальнення отриманої інформації, у разі необхідності корегування виявлених недоліків.

Під час дослідження встановлено таке:

- Регіональна політика в Україні характеризується відсутністю системності в регулюванні територіального розвитку, що спричиняє подальше загострення проблеми регіональної диференціації.
- Усунення внутрішньо регіональних диспропорцій на ринку праці є одним з пріоритетних завдань державної політики зайнятості.
- Оновлена методологія професійної орієнтації учнівської молоді уточнює економічний профіль регіону, новоствореної об'єднаної територіальної громади; базується на стратегії розвитку регіонів, інформації про капітальні інвестиції за видами економічної діяльності в регіонах; сприятиме формуванню робочої сили молоді, попередить виникнення асиметрії в кваліфікованих кадрах регіонів, прискорить транзит молоді на ринок праці після закінчення вищих і професійно-технічних навчальних закладів.

Використовуючи удосконалену методологію професійної орієнтації учнівської молоді, фахівці центрів зайнятості матимуть єдину систему проведення профорієнтаційної роботи, що сприятиме якісній підготовці учнів загальноосвітніх навчальних закладів в освітніх округах до професійного самовизначення в умовах адміністративно-територіальної реформи.

Подальші розвідки будуть здійснені в напрямі розроблення механізму впровадження оновленої методології професійної орієнтації учнівської молоді фахівцями державної служби зайнятості в освітніх округах, проведенні кількісного та якісного аналізу результатів впровадження під час апробації.

Список використаних джерел

1. Морін О. Л. Ресурсний центр професійної орієнтації учнівської молоді освітнього округу / О. Л. Морін // Вісник Черкаського університету. – 2015. – №37(370). – С. 96-103.
2. Reynold L., Masters S., Moser C. Economics of Labor. – 1987. – №4.
3. Тибінка І. Я. Концептуальні засади регулювання внутрішньо регіональної соціально-економічної диференціації в умовах активізації місцевого самоврядування / І. Я. Тибінка // Економічний форум. – 2016. – №1. – С. 77-84.
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 року №385 «Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року» – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014
5. Романюк С. А. Регіональний розвиток і децентралізація: теоретичні та практичні аспекти / С. А. Романюк // Регіональна економіка. – 2016. – №3. – С. 10-18.
6. Головка Л. В. Сільські поселення України: трансформаційні зміни просторових характеристик / Л. В. Головка // Демографія та соціальна економіка. – 2017. – № 1 (29). – С. 93-108.
7. Білоконенко С. П. Професійна освіта за умов децентралізації: до питання про регіональну управлінську модель // Професійна освіта в умовах сталого розвитку: зб. матеріалів І Міжнародної науково-практичної конференції – Київ, 2016. – за заг. ред. В. О. Радкевич, Г. М. Романової; Ін-т професійно-технічної освіти НАПН України. – С. 15-17.
8. Власюк О. С. Соціально-економічний розвиток регіонів України в умовах децентралізації влади: виклики, загрози, нові механізми / О. С. Власюк // Регіональна економіка. – 2016. – №3. – С. 5-9.
9. Савченко В. А. Визначення потреби організацій у персоналі як основа для прогнозування та планування його розвитку / В. А. Савченко // Соціально-трудова відносина: теорія і практика. – 2013. – №1. – С. 17-24. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: _2013_1_4
10. Державна служба статистики України – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

References

1. Morin, O. L. (2015). Resursnyi tsentr profesiinoi orientatsii uchnivskoi molodi osvithnoho okruhu [Resource Center for Professional Orientation of Students' Youth of the Educational District]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu – Visnyk of Cherkasy University*, 37(370), 96-103. [in Ukrainian].

2. Reynold L., Masters S., Moser C. (1987). *Economics of Labor*, 4.
3. Tybinka, I. Y. (2016). Kontseptual'ni zasady rehuliuвання vnutrishnorehionalnoi sotsial'no – ekonomichnoi dyferentsiatsii v umovakh aktyvizatsii mistsevoho samovriaduvannya [Conceptual principles of regulation of intra regional socio – economic differentiation in conditions of activation of local self – government]. *Ekonomichnyi forum – Economic forum*, 1, 77-84. [in Ukrainian].
4. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine. (2014). *Derzhavna stratehiia rehional'noho rozvytku na period do 2020 roku. [State Strategy for Regional Development for the Period till 2020]*. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2014, August 6, 385. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014>
5. Romaniuk, S. A. (2016) Rehional'nyi rozvytok i detsentralizatsiia: teoretychni ta praktychni aspekty [Regional development and decentralization: theoretical and practical aspects]. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 3, 10-18. [in Ukrainian].
6. Holovko, L. V. (2017). Sil'ski poseлення Ukrainy: transformatsiini zminy prostоровykh kharakterystyk [Rural settlements of Ukraine: transformational changes of spatial characteristics]. *Demohrafiia ta sotsial'na ekonomika – Demography and Social Economy*, 1(29), 93-108. [in Ukrainian].
7. Bilokonenko, S. P. (2016) *Profesiina osvita za umov detsentralizatsii: do pytannia pro rehional'nu upravlinsku model [Vocational education in the conditions of decentralization: to the question of a regional administrative model]*. For the colleagues. V. Radkevich, G. Romanova (Ed.), *Profesiina osvita v umovakh staloho rozvytku [Professional education in conditions of sustainable development]* (pp. 15-17). Kyiv: Institute of vocational and technical education of the National Academy of Sciences of Ukraine. [in Ukrainian].
8. Vlasiuk, O. S. (2016) Sotsial'no-ekonomichnyi rozvytok rehioniv Ukrainy v umovakh detsentralizatsii vlady: vyklyky, zahrozy, novi mekhanizmy [Regional development and decentralization: theoretical and practical aspects]. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 3, 5-9. [in Ukrainian].
9. Savchenko, V. A. (2013). Vyznachennia potreby orhanizatsii u personali yak osnova dlia prohnozuvannya ta planuvannya yoho rozvytku [Definition of the needs of organizations in the staff as a basis for forecasting and planning its development]. *Sotsial'no-trudovi vidnosyny: teoriia i praktyka – Social and Labor Relations: Theory and Practice*, 1, 17-24. Retrieved from [_2013_1_4](http://www.ukrstat.gov.ua) [in Ukrainian].
10. Sait «Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy» [Site «Statistics Service of Ukraine»]. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian].

Pominchuk S. H. Improvement of professional orientation work with youth in the regions.

In the regional aspect, the main function of the labor market is the redistribution of labor between regions, types of economic activity, production spheres and providing the job places for economically active population of the region. The unevenness of the development of regional labor markets depends to a large extent on the deployment of productive forces, due to the availability of natural resources, historical development and local traditions, and reflects the economic specialization of the regions of the country. The differentiation of regional labor markets is stipulated by the uneven social and economic development of regions, in particular, the volumes of available resource potential and the effectiveness of its use, which leads to different opportunities for adjusting labor supply and demand and regional disproportions by unemployment rates.

Socio-economic transformations in Ukraine encourage the state employment service to carry out innovative reforms in the field of providing skilled personnel with a perspective labor market, which is currently being formed under conditions of decentralization. The positioning of the student youth as a personnel perspective for the labor market, the formation of a young specialist, the development and formation of his professional intentions is carried out in the conditions of administrative and territorial reform and the activity of educational districts, which requires changing the methodology of professional orientation of students in the State Employment Service.

The purpose of this article is to improve the methodology of professional orientation of student youth in the state employment service in the conditions of administrative – territorial reform.

Using the primary methods of research, collecting information on the problem of research and studying published sources, the socio-economic development of the regions is analyzed, the process of decentralization of power is characterized and problem issues regarding the formation of the personnel potential of regional labor markets are identified.

In the course of the study it was revealed that in the conditions of administrative – territorial and educational reforms in Ukraine, the method of professional orientation in the state employment service is understudied, the tools for conducting professional orientation in educational districts under decentralization conditions were not updated. The processes of administrative and territorial reform initiate the regionalization of the system of professional orientation in the state employment service.

The component of the updated methodology of professional orientation of student youth in the State Employment Service is: information on the state and prospects of development of individual regions and united territorial communities, information on capital investments by types of economic activity in the regions, development of perspective industries in the regions. This will significantly increase the knowledge of children about the world of professions and professions in a particular region.

Keywords: region, labor market, professional orientation, students' youth.

Помінчук Світлана Георгіївна – аспірант Інституту підготовки кадрів Державної служби зайнятості України (e-mail: svilana.pominchuk.73@gmail.com).

Pominchuk Svitlana Heoriyivna – Postgraduate of Institute of staff training of the State Employment Service of Ukraine.

Надійшло 28.08.2017 р.